

MILAN VUKMANOVIĆ: Da li možete nešto reći o Milošu Popoviću, kao vašem školskom kolegi.

BAJALICA DIMITRIJE: Miloša Popovića sam upoznao po dolasku u Banja Luku, oko 1927. godine, kao djaka IV. razreda gimnazije. On je išao u drugi odjeljenje, ali sam ga znao kao odličnog djaka, Kasnije, po završetku gimnazije, našli smo se u I. razredu Učiteljske škole gdje se izdvajao među svima nama po svojoj inteligenciji, aktivnosti u svim oblastima, a posebno u oblasti književnosti i matematike. Iznijeću jedan slučaj koji pokazuje koliko je bio i ambiciozan. Jednom prilikom na času književnosti, koju nam je predavao profesor Baja, Miloš je napisao jednu rečenicu na tabli, u kojoj je bila riječ "najjači", a istu je trebalo da Miloš analizira. Miloš je riječ "najjači" napisao sa jedno "j". Profesor je upitao da li ima neka griješka u toj rečenici. Ja sam ustao i rekao da u pomenutoj riječi fali jedno slovo "j". Miloš je bio iznenadjen i poslije me pitao otkuda ja to znam. Naime, bio je sujetan i veoma ambiciozan kao djak i teško je prihvatio da nešto nije znao. Međutim, od tog dana smo se sprijateljili i kasnije u toku školovanja u Učiteljskoj školi smo se mnogo družili, išli zajedno na izlete, dolazio je kod nas u internat, igrao šah sa nama, zatim fudbal.

Kako smo ulazili u oblast književnosti sve se više bavio literaturom, iako tada nismo i mali na raspolaganju mnogo napredne literature, ali u Skerlićevoj književnosti smo naišli na ideje Svetozara Markovića. Miloš je više nego itko od nas, proširivao svoja znanja van te Skerlićeve književnosti i u II. i III. razredu Učiteljske škole, pokazujući izvanredno interesovanje za oblast pedagogije, muzike, matematike, ~~u~~ uvijek se isticao iznad sviiju nas. Na časovima književnosti, a predavao nam je Mika Miličević, koji je nama djacima čitao "Hamleta" i to činio i zvanaedno upečatljivo i sa nama diskutovao o nekim Hamletovim izjavama i rečenicama, Miloš se u tim prilikama posebno isticao i pokazao daleko dublje poznavanje nego što je gradivo zahtjevalo.

Jedno vrijeme, mislim da je to bilo mjesec, ~~da~~, nije dolazio u školu pod izlikom da je bolestan, ali je u to vrijeme radio po 16-18 sati. Učio je francuski jezik, ali je istovremeno proučavao i sve do čega je mogao doći vezano za socijalističke ideje Svetozara Markovića. O tome je nama, svojim drugovima pričao, inicirao nas da čitamo, govorio nam o njegovim idejama, govorio nam o drugim knjigama koje treba čitati, a do kojih smo teško mogli doći. U to vrijeme bio je predsjednik naše Djačke družine "Skerlić". U toj godini, dok je on

bio predsjednik, mi smo nabavili brojne knjige iz oblasti belekristike, sve na njegovu inicijativu. - U tom vremenu dok nije pohađao školske časove, nije bio spreman i nije htio ni da odgovara, rodio se u njemu tada neki bunt prema školi uopšte, prema disciplini, prema pojedinim profesorima. Naime, u to vrijeme je bilo pojedinih profesora koji su unosili među nas neke šovinističke velikosrpske ideje, ustaške, nacionalističko hrvatske ideje u Učiteljsku školu i u to vrijeme je već došlo do izvjesno diferenciranja i djaka i predjeljenja za naprednu misao, opredjeljenja za srbovanje, za šovinizam druge vrste i t.d. Medjutim, mi smo 1929 i 1930. godine bili jugoslovensko orijentisani, mislili smo da će Šestojanuarska diktatura donijeti i unijeti neki red i poboljšati stanje i položaj seljaka, čija smo mi većinom bili djeca. Miloš je nama, nekolicini svojih drugova ukazivao na te pojave. U to vrijeme najviše se družio sa Milošem Šiljegovićem, Milošem Daničićem, koji su bili moji školski drugovi, sa mnom i sa Slavkom Mandićem, koji je bio izvanredan pjesnik i uopšte svestrano talentovan. Slavko Mandić je uhvaćen 1941. godine, a 1942. godine je streljan. On i Miloš su bili među nama najtalentovaniji, a unosili su i najviše među nas napredne misao. Medjutim, za razliku od Slavka - koji je bio boem i pjesnik, Miloš je bio oduševljen novim idejama i on je to svoje raspoloženje prenosio na sviju nas, iako je meni izgledalo da u to vrijeme te ideje nisu ni u njemu bile potpuno jasne, jer je i on tek ulazio u marksističku teoriju i naprednu misao.

MILAN VUKMANOVIĆ: Da li je u ovom periodu kada je izostajao iz škole, izučavao Marksa, polazeći od ~~onih~~ ideja Svetozara Markovića?

BAJALICA DIMITRIJE: Ja ne mogu reći da je izučavao Marksa, jer u to vrijeme Marks, Engels i Lenjin nisu živjeli u našim razgovorima. U to vrijeme smo tek nešto malo slušali o Lenjinu, nešto malo saznavali o komunitičkom pokretu u Banjoj Luci.

Sjećam se 1929. godine, kada je Veso Maleša došao u Banja Luku, među nama se pričalo da je on komunist. To nam je upravo Miloš pričao i objašnjavao nam što su to komunisti. Mi smo bili seljačka djeca, koja smo došli iz jedne sirotinje i bili u internatu besplatno, ali smo istovremeno u tim zajedničkim nevoljama dolazili do izvjesnih naprednih misli i shvatanja koja su za nas bila nejasna, ali smo ipak nešto tražili. I u to vrijeme nam je Milo govorio za Vesu Maslešu, da je on komunist. Sjećam se kako smo jedne večeri, nakon ovog Miloševog upozorenja, nas trojica: Miloš Šiljegović,

Miloš Daničić i ja zapazili na ulici, ranija Gospodska, a nas ulica Vese Masleše, druga Vesu, koji je bio sa jednim svojim drugom koji je isto kao i Veso, nosio neki veliki šešir. Išli smo prvo ispred njih i to ubrzanim korakom, kako bi se onda okrenuli i krenuli njima ususret da ih bolje vidimo, jer za nas su oni bili interesantni tim svojim izgledom. Miloš nam je tada rekao da je Veso protjeran iz Beograda i ujedno nam objašnjavao tko su komunisti, što hoće, što je Komunistička par.

Sa Milošem sam u to vrijeme razgovarao o Svetozaru Markoviću, Tucoviću, jer je tada njih proučavao. Da li je on čitao marksističku literaturu, da li je čitao Marksa, Engelsa, ne znam sigurno vjerojatno jeste, sudeći po onome što je on radio u našoj Družini "Skerlić, na sastancima koje smo održavali svake nedjelje, kada smo redovno podnešeni referati nakon kojih se vodila diskusija. Tim sastancima prisustvovala je i njegov brat Milovan, koji je bio godinu dana stariji, a bio je nacionalistički prijentisan i po nama je bio agent profesora Pejić Radivoja, koji je bio velikosrbini u to vrijeme. Sjećam se da su se na tim sastancima lomili koplja između Miloša i nas, s jedne strane, i jedne grupe u kojoj je bio Milovan. Milovan je htio da razbije našu grupu oko Miloša. Bio je to sukob dva brata koja su stajala na sasvim suprotnim pozicijama. Sjećam se da je u to vrijeme Milovan držao jedan referat koji je otprilike nosio naslov: "Da li se opredjeliti za ćirilicu ili latinicu". On je teoretski obrazlagao jedno i drugo pismo i stao je na poziciju da treba i jedno i drugo pismo upotrebljavati. Zatim je postavio pitanje da li treba upotrebljavati "ekavštinu" ili "ijekavštinu". Miloš je bio za "ekavštinu", jer je vjerojatno čitajući Tucovića i Svetozara Markovića, već usvojio ekavštinu" i smatrao da se kroz to može više izraziti ta misao. Medjutim, mi smo se opredjelili za "ekavštinu" i latinicu iz praktičnih razloga, jer su profesori u školskim zadacima nalazili greške budući da smo mješali "ekavštinu" i "ijekavštinu", pa smo se zato opredjelili za "ekavštinu, jer smo tu bili sigurniji i čistiji .

U II. razredu Učiteljske škole, kada nam je bio profesor srpskog jezika Bajo, imali smo jednu temu : "Ko napred je u nauci, a nazaduje u vladanju, više nazaduje nego napreduje". Medjutim, Miloš Popović, Miloš Šiljegovi i ja smo tu temu sasvim obratno postavili, jer smo shvatili da to vladanje znači disciplina, pokoravanje i ostajanja nauke iza toga, da to znači stvaranje podanika i sa tog stanovišta smo toj temi prišli. Miloš je dobio najbolju ocjenu, jer je obratno pošao od onog što je profesor htio.

Ne znam da li je profesora sam to htio, ili je to bila jedna opšta tema, koja je kolabala u srednjim školama u tom vremenu. U to vrijeme smo imali zadano i jednu temu o miru. Bila je to nagradna tema, mislim za cijelu Jugoslaviju, za sve srednje škole, bila je to neka svjetska tema vezana za ujedinjene nacije, ili nešto tako. Jedan broj nas govorilo je o miru ^{ne} onako kako je profesor htio i dobili smo slabe ocjene, a i Miloš također, jer jer on rekao da mira ne može biti dok postoji takav sistem, i takvo društvo, dok ima eksploatacije. Poslije nam je objašnjavao što je napisao o toj temi. Medjutim, jedan naš drug dobio je na konkursu nagradu za tu temu. Mislim da se zvao Borislav Pavić. iz Bos. Gradiške. Nagrada je bila odlazak u Paris. Za tu istu temu, iz gimnazije je nagradu dobila jedna djevojka po imenu Ostojić (me se ne sjećam) Bila je to djevojka Miloševa brata Milovana. Ne znam da li se Milovan počeo sa njome družiti prije ili poslije tog referata.

Poslije IV. razreda Učiteljske škole, Miloš je otišao u Beograd, ali sam se sa njim i poslije toga sretao, kada sam prolazio kroz Beograd, jer sam službovao u Makedoniji. Miloš je bio i dalje vezan za napredni učiteljski pokret i pod imenom Djurin je pisao u učiteljskim listovima i ja sam njegove napise pratio. Jedno vrijeme smo se i dopisivali. 1937. ili 1938. godine kada je u Beogradu bila organizovana "Pedagoška nedelja" od strane naprednih učitelja, sretao sam Miloša. Sretao sam ga tamo kao pripadnika naprednog pokreta i on se pojavljivao na našim skupovima i u publicistici. Ja sam čitao njegove članke i napise. Poslije sam ga dvije godine izgubio iz vida.

Vratio bih se na jedan detalj još iz ranijeg perioda. - Naime, 1936. godine, kada sam bio u "Crnoj kući" u zatvoru, prilikom velike provale na Krajini, Miloš je bio prije mene u zatvoru i kasnije pušten. Jednog dana, u "Crnoj kući" pojavi se na govornici i tada sam ga vidio, i nakon dva-tri dana ponovno. Razgovarali smo o njegovom životu i radu. Pričao mi je da je odlično savladao francuski jezik, savladao je ruski jezik, da zna bugarski, češki, da njemački radi, da piše u pedagoškim listovima, pitao me za naše drugove i t.d. Odlično se sjećam kako sam dobio od njega u zatvoru suhi pačji batac, koji je donio u "Crnu kuću" da pojačamo hranu u tom jadu i čemeru u to vrijeme.

Kao što rekoh, Miloša sam sretao 1937. i 1938. godine u Beogradu na tim "Pedagoškim nedeljama" i bio mi je veoma drag. Nisam ulazio u to da li je bio član Partije ili nije, ali znao sam da pripada naprednom pokretu.

Tek u augustu 1941. godine u *ustanici* u Srbiji, pošto sam se ja našao u Mačvi u to vrijeme u partizanima na Ceru, čujem u logoru od svoje drugarice, koja je takodje Miloša poznavala, da je on tu, ali ga u odredu nisam našao a ona reče da je Miloš oficir, da je poručnik, ili potporučnik, ne znam tačno, ali vjerojatno potporučnik i da je u Račićevom štabu. poslat tamo po zadatku Partije, jer je Račić bio četnički komandant, a tada su još partizani ~~se~~ saradivali sa četnicima (to je bio august-septembar 1941.). Otišao sam i ja tamo i zaista ga nadjem u štabu gdje šeta u uniformi oficira. Izašao sam sa njim ~~iz~~ zgrade i razgovarali smo dosta dugo oko toga. Rekao mi je da je tu kamufliran kao kapetan Rakić, da je to poslat, ali da će vidjeti kako će iz toga izaći. Ostao je dok su partizani saradivali sa četnicima. Kada je došla direktiva da se bosanski kadrovi prebace da ~~se~~ organiziraju četni, da se prebace preko Drine, Miloš se izgubio sa Cera i više se nisam sa njime sretao. Tek sam kasnije saznao da je bio u istočnoj Bosni, da je bio jedno vrijeme komandant bataljona, da je spjevao pjesmu "Konjih planina". Tako sam ga izgubio i poslije čuo priču o njegovom životu.

Miloš je bio izvanredna ličnost. Bio je publicista koji je u oblasti pedagoških nauka bio na jugoslovenskom vrhu, objavio je nekoliko većih studijskih napisa iz oblasti pedagogije i bio je u redovima učitelja veoma poznat.

Sjećam se da je u vrijeme kada je bio predsjednik Djačke družine, uvijek vodio računa o tome koje ćemo recitacije imati na dnevnom redu, ko će biti referent za određene teme, jer smo na svakom sastanku i mali po jedan referat iz oblasti pedagogije, književnosti ili sociologije, a on je uvijek nastojao da te teme budu zastupljene tako kako bi ta njegova orijentacija na socijalističku teoriju bila zastupljena. Sjećam se da je uvijek vodio borbu sa direktorom oko toga hoće li moći to da se postavili ili ne. On je bio i jedan od inicijatora da učešće djaka na tim sastancima bude što je moguće veće, da se unesu u tom cilju i neke novine. Zato je radio na tome da se ozvuče hodnici škole kako bi se referati mogli čuti i na hodnicima, jer u učionice i ne bi mogao da stane toliki broj. Sjećam se da je insistirao na pjesmama Rakića, da je u jednom referatu citiran neke misli Tucovića, a čini mi se da je na jednom sastanku citirao Lenjina, ali pod nekim drugim imenom. On je nama kasnije objašnjavao ko je to i mi smo vidli da je riječ o Lenjinu.

Bio je jedan od organizatora odlaska djaka Učiteljske škole – na sastanke koje su držali djaci gimnazije, njihovo udruženje koje se zvalo, mislim, "Mladost". U to vrijeme je predsjednik Udruženja bio neki Feliks Nidžerski, naš školski drug iz gimnazije, a bio je klerikalac pa je kao takav pokušavao da daje sasvim drugi, suprotan sadržaj sastancima Dječakog udruženja. Da bi razbio njegov uticaj, Miloš je nas vodio na te sastanke da bi diskutovali sa Nidžerskim. Taj Nidžerski je spadao takodje u red veoma inteligentnih i obrazovanih djaka, pa se kao sa takvim Miloš s njim takmičio u IV. razredu gimnazije. Što je kasnije sa Nidžerskim bilo, to ne znam.

Istoriju nam je predavao profesor Pejić, koji je bio nađ onalista, pa je i kao takav poslat na Učiteljsku školu za vrijeme Šestojanuarske diktature da na uči da "srbujemo", ali mi to nismo prihvatili, jer smo imali drugu orijentaciju i drugačije smo se osjećali. Medjutim, bez obzira što je bio takav, volio je djake koji znaju više, pa je tako volio i Miloša, KADA nam je taj profesor govorio o Francuskoj revoluciji, Miloš mu je, odgovarajući, mnogo toga rekao, pa je Pejić na to primjetio: "Svi ste vi Štrbci, pa je tako i Miloša, kao izraz sviju nas – nazvao Štrbcem. Medjutim, cjeneći Miloševo znanje, on mu je ipak dao najbolju ocjenu. Sjećam se kako je Pejić, upoređujući Miloša sa jednim djakom, rekao kako Miloš ima više u malom prstu nego taj naš drug u glavi. – Bio je cjenjen od svih profesora bez obzira o kom se predmetu radilo, jer Miloš nikada nije bio improvizator i sve je htio da savlada najbolje što može. Bio je veoma pedantan. Živio je vrlo siromašno. Stanovao je sa majkom, sestrom i bratom Milovanom i bio sam u nekoliko navrata kod njegove kuće.

U to vrijeme su se za takozvane nagradne teme dobivale nagrade Banske uprave, pa znam ja da ju je i Miloš dobio. Teme su bile iz oblasti pedagogije, književnosti i sociologije. Dobili smo je Miloš, Slavko Mandić i ja. Miloš je dobio nagradu iz te posljednje oblasti. Bilo bi interesantno kada bi imali taj njegov referat.

Bilo je ljudi koji su imali bolji sluh od njega, bili su muzički obrazovaniji, ali je Miloš upornim radom sviju njih prevazišao. On je bio lirik, pjesnik i više su mu odgovarale društvene nauke, tu je bio nenadmašan, ali on je i matematiku i fiziku savladao takvom upornošću da je izašao na vrh. iako je medju nama bilo matematičara koji su bili, kako se to kaže, rodjeni matematičari. No, on je i njih prevazišao. Upornim radom, kao što rekoh, prevazišao je ostale. učeci violinu. i u muzici. Htio je da bude i u zboru pjevača, pa je išao

u Suturliju da uz šumove rijeke pjeva da bi dobio glas. Nevjerojatno je kako je savladao matematiku i izašao na sam vrh. Profesor matematike zvao se Leka i manje je zna matematiku od njega, a Miloš je fantastično vladao formulama i sve nas je zadivio, iako to nije bila njegova oblast. Bio je nevjerojatno ambiciozan i niti u jednoj oblasti nije želio da bude površan.

MILAN VUKMANOVIĆ: Što je sa njegovim pjesmama i njegovim kompozicijama koje je radio dok je bio djak učiteljske škole?

BAJALICA DIMITRIJE: Sada me ti podsjeti; on je pjevao pjesme, neću reći -iz izata - ali da bi se dokazao da i to može. Mi smo imali talentovane pjesnike, kao Slavka Mandića sa kojim se on mnogo družio, i koji- pored toga što je bio pjesnik, bio je i talentovan muzičar i fizičar koji se takodje izdvajao među nama po mnogo čemu, ali je bio bohem. Slavku Mandiću je bio uzor Tin Ujević. Medjutim, Miloš nije bio bohem, ali je htio da dokaže da može i pjesmu da spjeva. Sjećam se kako je jednom rekao: "Evo, ja sada mogu da spjevam, napišem pjesmu." I sjeo je i napisao pjesmu, bila je lirska i bila je ravna, ako ne i bolja od pjesama koje je napisao Slavko Mandić. Sa nama je u to vrijeme bio u internatu i Mika Pekota koji je pisao pjesme, pa Branko Čopić, a i mnogi od nas smo pokušavali da se ogledamo u pisanju pjesama, da li je to bio izraz ljubavi ili ovo ili ono, ali svi smo to pokušavali. Medjutim, Miloš je sve nas prevazišao u svemu i sve što je htio, on je i uradio. Bio je izuzetan talenat.

MILAN VUKMANOVIĆ: Dosta je kazivanja o tome da je zaista mnogo pisao, spjevavao mnoge pjesme, napisao mnogo kompozicija, a da je to ~~ko~~ propalo u toku rata. Da li je to tačno?

BAJALICA DIMITRIJE: Ja to ne znam, ali znam da je pisao pjesme, a da je poslije od toga odustao. On se kasnije bavio najviše publicistikom iz oblasti pedagoške nauke, jer je veoma dobro vladao marksističkim teoretskim obrazovanjem i mislim da se više bavio teorijom nego oblašću književnosti.

MILAN VUKMANOVIĆ: On o što je pisao, da li je to bila poezija socijalnog ili lirskog karaktera?

BAJALICA DIMITRIJE: Ono što ja znam, bila je to poezija lirskog karaktera. Ne sjećam se uopšte da je u to vrijeme pisao pjesme sa socijalnom temom. Mislim da je na jednom sastanku literarne družine pročitao jednu svoju pripovjetku koja je imala neku socijalnu notu.

MILAN VUKMANOVIĆ: On je dobro svirao na violini. Da li je svirao ono što se uglavnom u školi tražilo, ili je išao dalje od toga?

BAJALICA DIMITRIJE: On je uvijek išao dalje i niti u jednoj oblasti nije se zadovoljavao sa onim sa čime se zadovoljavala većina nas : da naučimo lekciju, odgovorimo dobijemo ocjenu, da ne padnemo.

U to vrijeme bavio se komponovanjem Milan Bokan s kim je Miloš takodje drugovao, a Bokan je svirao mnogo bolje od njega u to vrijeme, ali je Miloš i njemu htio da dokaže da može i on da komponuje. Miloš je sa Bokanom mnogo diskutovao o muzici, pokušao je čak da svira što je Bokan komponovao, čak ga je i kritikovao.

VUKMANOVIĆ MILAN: Da li bi nam mogao nešto kompletnije reći o hapšenju 1936.godine i boravku u "Crnoj kući", sve to vezano za provalu u partijskoj organizaciji Banja Luke, koja je počela od provale Josipa Zmazeka u Bos.Kostajnici -

BAJALICA DIMITRIJE: Ja nisam živio i politički djelovao na teritoriji Bos.Krajine od 1930-tih godina. Poslije odlaska iz Učiteljske škole, dobio sam mjesto u Makedoniji i tamo sam se uključio u napredni učiteljski pokret. Povremeno sam, međutim- dolazio u svoje rodno mjesto, selo Slabinje kod Knežpolja. uglavnom sam tamo bio preko ljetnih praznika. 1936. godine, kada je izbio građanski rat u Španiji, boravio sam duže vrijeme na odmoru u svom selu i tamo sam se ranije već družio sa svojim stricem Tomom Bajalicom, koji je živio u Kostajnici, a za koga sam znao da je komunist i da pripada Komunističkoj Partiji i sa njim sam i ranije dolazio povremeno u dodir i vodili razgovore. Te 1936.godine sastao sam se sa njim, njegovim bratom Milošem, koji je bio mlinar u selu. Sa Milošem smo razgovarali o građanskom ratu u Španiji, on me je pitao što je to, a ja sam mu

objašnjavao o čemu se radi. Miloš mi je tada dao neke brošure koje su u to vrijeme kolale među komunistima, kao ilegalni materijali. Čitao sam te brošure, koje su bile manjeg formata i štampane su vjerojatno u inostranstvu ili u Zagrebu. Među njima sam našao brošuru Gajića: "Čovjek u šumi sa motkom pod glavom", ili tako nešto, i ostale.

Negdje u augustu došlo je do provale. U toj provali uhapšen je Tomo, nakon toga je uhapšen Miloš i ja. Tomo je vjerojatno provalio Miloša, Miloš je provalio mene. Miloš je poslije pravao i Jovu Marjanovića, svakog komšiju koji je bio napredniji seljak. Jovo Marjanović je kasnije, u ustanku, bio jedan od organizatora ustanka 1941. Mislim da je bio obavještajac, ali se 1948. godine izjasnio za Informbiro, pobjegao je u Madjarsku i mislim da i danas tamo živi. Uhapšena je i Miloševa žena Milja, koja je sa materijal koji je Miloš imao, sakrila u jednu tikvu i strpala u bunar, ali je to žandarima rekla i tako je sav materijal pronadjen. Miloš je provalio i jedan broj seljaka među kojima i Stevu Novakovića, zemljoradnika Čubrićevca iz Knežpolja, inače poštenog seljaka koji je poginuo odmah 1941. godine, ili je streljan od ustaša. Miloš je provalio i nekoliko seljaka iz Hrvatske Slabinje. Među njima je bio mislim, neki Stevo Karadžić, pa Bizić, Ciprić i još jedan do dva seljaka iz Hrv. Slabinje, kojima je Miloš davao materijale i letke koje je Tomo bacio u dvorište i pronadjeni su kod nekoga od njih. U Kostajnici je u to vrijeme uhapšen Salih Bakalović, kafedžija. Uhapšen je i Avdo Bakalović, činovnik, nesvršen gimnazijalac i napredan omladinac. Uhapšena je i Ivka Pavelić iz Kostajnice, koja je bila student i koja je u onoj provali u Bihaću 1942. godine, kada je Oskar Davičo sudjen sa grupom djaka iz gimnazije, a kao komunist bila na policijskom spisku, takodje je odmah uhapšena zbog toga. Uhapšen je i Mladen Zec iz Dobrnje. Bio je to jedan izvanredan radnik koji je bio zaposlen u Beogradu u nekoj fabrici? da li obuće ili u nekoj drugoj - ne znam. Bio je izvanredno borben, tukao se sa žandarima, ni od čega nije prezao i ništa nije priznavao. Ne znam što je bilo kasnije sa njim. Zatim je uhapšen jedan Hrvat po imenu Mate (prezime ne znam), rodom negdje od Dvora. Bio je to napredni seljak koji je to svoju misao donio iz Amerike. Ne znam što je kasnije bilo sa njim, da li su ga ustaše streljali ili ne. Našao se sa nama u zatvoru i pričao o idjema "Džana" Reeda. U stvari radilo se o Johnu Reedu, ali je on to na američki način izgvarao. Pričao je što je John Reed pisao o oktobarskoj revoluciji, što je on bio u I. Svjetskom ratu u Srbiji.

Tomo Bajalica je bio glavni optuženi za cijelu grupu koja je uhapšena u Kostajnici, ali iz toga što sam saznao u zatvoru, moglo se zaključiti da je on bio vezan sa Josipom Zmazekom, koje je takodje bio iz Bos.Kostajnice, a bio je sin jednog bravara. Zmazeka znam još kao djaka iz gimnazije, a i kasnije kao studenta. Poznavao se sa Nikicom Pavličem, jer je Nikica I. i II. razred gimnazije ~~od~~ pohađao u Kostajnici, a i ja ga znam iz tog vremena. Znam i Ninu Marakovića, takodje moj školski drug iz gimnazije, pa Josipa Milunića, koji je bio sa nama u zatvoru u ovoj grupi u kojoj je bio i Tomo Bajalica. Medjutim, Zmazek i Maraković su bili u peytrinjskoj grupi. Ja ne znam ko je sve bio u toj grupi, ali ova grupa iz Knežpolja je bila veća, bilo nas je petnaestak. Mislim da je Ivka Pavelić puštena iz zatvora, ali ne znam kako je završila, jer je bila tuberkulozna. U to vrijeme pušten je iz zatvora i Avdo Bakalović. Još u toku prvih istraga pušteni su iz zatvora takodje seljaci Bižić, Ciprić i Karadžić, jer se nije moglo ništa konkretno utvrditi protiv njih. Iz zatvora je pušten i Stevo Janković. Naime, nakon prvih istraga koje su vodili žandari, daljnji rad je preuzeo Ladislav Šoprek, koji je kao policajac imao veliko iskustvo, pa je sve one za koje je znao da ne snose veliku krivicu, puštao iz zatvora, jer je u to vrijeme širom Jugoslavije bilo mnogo provala.

MILAN VUKMANOVIĆ: Da li je Nina sa Zmazekom iz Petrinje odveden u Zagreb, jer je bila činjenica da su onu grupu koju su uhapsili u Petrinji, odveli na saslušanje u Zagreb, gdje su ih isljedjivali .

DIMITRIJE BAJALICA: Ne znam kuda su odvedeni. Znam da smo mi iz Kostajnice, poslije istrage, prvo žandarmerijske a poslije Šoprekove, sprovedeni u Banja Luku u "Crnu kuću". To je bilo u oktobru ili novembru 1936.godine.

MILAN VUKMANOVIĆ: Bilo je hapšenja u augustu, ali su glavna uslijedila u mjesecu septembru. Znači li to da je ova grupa sa Zmazekom bila prvo otkrivena, a potom vi, ili obratno.

DIMITRIJE BAJALICA: Najprije je otkrivena grupa oko Zmazeka, Marakovića i tu je bilo još nekoliko njih, ali ne znam tačno ko sve. Oni su bili zatvoreni u Petrinji i Okružni sud toga grada je podigao optužnicu protiv njih. Medjutim, iz toga što sam ja saznao u zatvoru, Tomo je bio vezan sa Zmazekom, i po onome što je meni Tomo pričao, oni su imali neki Okružni komitet, ne znam kako je u tom vremenu on djelovao, ali je činjenica da je to bio komitet. Ne znam da li je taj komitet bio tek u formiranju, ili je već funkcionisao, ali je fakat da je to bio Okružni komitet za ~~Banja-Luku~~ Baniju i Knežpolje. Oni su po toj liniji hapšeni i Ćoprek je vezao nas za tu grupu. - Meni je kasnije Milunović ili Marković, ali mislim da je to bio Maraković, pričao u zatvoru u Petrinji kako je došlo do toga. Naime, nas su poslije mjesec- mjesec i po dana u "Crnoj kući" u Banja Luci, prebacili u zatvor u Petrinju da nam sudi ~~na~~ tamošnji Okružni sud, ali su to oni odbili, pa smo nakon tri nedelje ili mjesec dana u zatvoru u Petrinji, ponovno vraćeni u zatvor u Banja Luku. Dok sam bio u Petrinji, Nine mi je pričao da je Zmazek bio odveden u Banja Luku, ali da nije govorio imena drugova iz Banja Luke, nego je rekao policiji u toku istrage da on zna kuću u kojoj se održao sastanak u B. Luci. Po pričanju Nine, policija je vodila Zmazeka u Banja Luci i on je pronašao kuću u kojoj je održan sastanak. Iz svega toga, ja sam stekao utisak da je preko te označene kuće i počela provala u Banja Luci. Medjutim, vjerojatno je da je Zmazek kazao i imena, jer je on odlično poznavao Nikicu Pavlića, koji je bio izvanredne inteligencije. Dječam se da dok smo bili u gimnaziji, igrao sam sa njim šah i razgovarali smo. Kako on, tako i Zmazek bili su veoma misaoni mladići.

U to vrijeme u Dubici je bio Miloš Šiljegović i Marko Pekić, koji su tada bili učitelji u Knežpolju, ali njih nitko u toku saslušanja nije spomenuo. Mene su pitali za njih i rekao sam da ih znam iz Učiteljske škole, ali da sam ja sada na službi u Makedoniji i o njima ništa ne znam. Tako su oni, poslije saslušanja, pušteni i provala nije proširena na Dubicu u to vrijeme.

Iako su se i Šiljegović i Pekić u to vrijeme osjećali komunistima, sigurno znam da nisu bili organizovani, i u Dubici nije bilo partijske ćelije. Oni su radili tada u selu kao politički ljudi, bili su na listi opozicije, pa su ih vjerojatno i kao takve saslušaliž.

MILAN VUKMANOVIĆ: Mislim da bi trebalo rasvijetliti kako je došlo do hapšenja, da li su govorili u toku iskljđenja ono što su već znali svi koji su uhapšeni, ili su pokušali istragu u odredjenom pravcu da usmjere, odnosno - da provalu lokaliziraju.

BAJALICA DIMITRIJE: Ja pre svega mislim da seljaci koji su uhapšeni, nisu mnogo znali. Ja sam sa tim seljacima razgovarao u zatvoru, pa znam da ti materijali koji su do njih dolazili, nisu bili pri ladni za njihovu mobilizaciju na liniji naprednog pokreta, jer je njihovo obrazovanje bilo dosta skromno.

Svi su oni pripadali opozicionim strankama. Stevan Novaković je bio zemljoradnik i pripadao je hiljadama tih seljaka koji su u tom vremenu bili "Čubrilovićeveci", da tako kažem, jer su bili neza ovoljni, a jedini koji je to nezadovoljstvo izražavao, više demagoški nego li faktički, to je bio Čubrilović. Nezadovoljni su svi oni bili stanjem seljaštva u to vrijeme, jer su veoma bjedno živjeli, izlaza nisu vidjeli i kao takvi nezadovoljni nadjeni su od Tome i Miloša. I svi ti seljaci iz Hrvatske Slabinje takodje su bili nezadovoljni i činilo im se da izlaz mogu naći u ~~ne~~ komunističkoj propagandi o kojoj su oni, zapravo, veoma malo znali. Ja to znam iz razgovora koje sam imao sa njima u zatvoru.

Ilustracije radi navesti ću slučaj sa Bakalović Salihom, koji je bio vlasnik jedne male kafanice, spadao je takodje u red tih nezadovoljnika, opozicionara. I pričao mi je svoj razgovor sa Milošom Bajalicom, a i on se našao u Dobrudji i našao se na Solunskom frontu. Miloš je postao narednik i bio je nevjerovatno hrabar, borio se za neku slobodnu Jugoslaviju, pa je bio odlikovan o "Karadžordževom zvijezdom". On je meni još 1936. i ranije pričao da kada se sruši Austrija, u ~~novoj~~ ^{drugoj} Jugoslaviji će se bolje živjeti. On je vjerovao u Srbiju, on je tada "srbovao" i stvarno je vjerovao da će dolazak Karadžordževića promjeniti stanje. On je čak vjerovao da će diktatura Karadžordževića spasiti selo od neimaštine, da će se likvidirati korupcija. Pričao mi je kako je vjerovao da će dolazak sreskih načelnika donijeti nešto novo i radovao se tome. Pričao je da kada je spominjana ~~Srbija~~ i Srbijanci, nešto je u njemu raslo. Medjutim, kako se pokazalo da je stvarnost bila drugačija, taj njegov entuzijazam i vjera se spljašnjavala, počeo je da mrzi sve što je iz Srbije dolazilo i tako je prišao naprednom pokretu i preko brata Tome počeo saznavati da jedino komunisti mogu donijeti nešto novo. -Propagirajući Salihu Bakaloviću napredne ideje, govorio mu je protiv Srbijanaca, srpske okupacije Bosne, naglašava-

-vajući da mu se povraća samo kad mu se spomene "srbijanac" ili sreski načelnik. Psovao je kralja, jer je u to vrijeme mislio da je kralj krivac za sve. On još nije shvatio tada da i društveni poredak treba mijenjati. Kada je kritikovao kralja, monarhiju, srbijance, kada je svu žuč izlio pred Salihom, on mu se okrenu i reče: "Ali molim te Salihe, nemoj ti da ih kritikuješ i psuješ, jer bilo bi mi teško da to čujem iz tvojih usta." Prema tome, njemu još nije bilo jasno što je radnička klasa, radnički pokret, ono što danas nazivamo bratstvom, jer bi kritika kralja iz usta jednog Muslimana njega uvrijedila, budući da je u njemu još živio, pored svega što je osjećao da pripada naprednom pokretu, Srbin. Hoću da kažem da ni njemu, a pogotovu onim seljacima sa kojima smo bili u zatvoru, još mnogošta nije bilo jasno. Svi su oni, kao i ja, tražili neki izlaz, jer sam i ja do napredne misli, do konačnog shvatanja da treba mijenjati poredak, društveni sistem, došao u borbi najpre protiv policije, misleći da treba šrvo njih srušiti i da će biti dobro, da su ministri i kralj ti koje treba srušiti. Vjerojatno smo svi mi prošli taj put do istinskog shvatanja marksističke misli. Hoću da kažem da svi mi, koji smo bili uhapšeni, izuzev M₁lunića i Tome koji su više znali, svima ostalima bilo je u stvari maglovito što je ono što bi trebalo da bude, ali je svima nama bilo jasno da izlaz treba da tražimo. Prema tome, i sud kada je donio presudu, jasno je utvrdio da sve to ne predstavlja organizovanu snagu, ni opasnost koja može da sruši poredak.

Prvo isledjivanje je bilo u Bos. Kostajnici i vodili su ga žandari. Rad li su to oni dosta grubo, neuko i nepismeno, a narednik koji je to vodio i pripadao žandarmerijskom puku, bio je iz Prijedora, a policijski pisar i sredski načelnik, koji su takodje učestvovali u isledjenju, bili su iz Novoga. Da smo i imali neku strogu i ozbiljnu organizaciju, oni ne bi mogli ništa doznati. Zato se ubacuje iskusni R Šoprek.

Mi smo u zatvoru u Kostajnici bili oko 1.5 mjeseci i to pod teškim uslovima. Ja sam za svo to vrijeme bio vezan lancem - i ruke i noge, a na isti način su bili vezani i Tomo i Miloš, dok ostali nisu bili. Tomo je čak pokušao da prereže u zatvoru vene na rukama, jer se osjećao krivim, a u to vrijeme komunisti još nisu imali neku ~~xxx~~ izradjenu teoriju držanja pred policijom, a on je ajviše znao o tome, jer je negdje već oko 1920. godine postao član Partije u Beogradu, jer je bio u Skupštini čiji je predsjednik bio Filip Filipović i tamo je postao članom Partije. - Kada je došla OB ZNANA, pa su komunistički poslanici bili istjerani, onda je Tomo protjeran iz Beograda. Poslije je lutao po Jugoslaviji, tražeći posla.

To prvo hapšenje komunista imalo je daleko veći odjek u Knežpolju nego ma šta što se u tom vremenu događalo. Jer, koliko ja znam, u to vrijeme u Knežpolju su hapšeni samo oni koji su se tukli i oni koji su ubijali ili pljačkali. Sjećam se da moja mati, kada smo uhapšeni, a ja sam za nju bio najbolji sin, najveći, najpametniji, ona to sve nije mogla da shvati, nije mogla shvatiti da se netko može hapsiti za svoje ideje. Pitala me je da li sam ukrao, ili koga ubio, jer ni u njenu glavu, kao ni u glavu svih tih seljaka nije moglo ući da se netko može uhapsiti radi politike, radi ideja. Zbog svega toga je ta prva provala imala fantastičan odjek za popularizaciju komunističke ideje, i to ne samo u Kostajnici, već kao što rekoh - u cijelom Knežpolju i tom kraju i tada se počelo govoriti ko su ti komunisti. O tome se u to vrijeme moglo samo šaputati, to je živjelo samo u uskom krugu intelektualaca, to nije živjelo u krugu sitnih zanatlija, trgovaca, tog lutajućeg seljačkog svijeta koji je tražio posao na sve strane u nevoljama agrara u cjelini.

U zatvoru su nas tukli na batinaški način, ali Šoprek je bio u tome daleko vještiji. On je došao u Kostajnicu koncem septembra ili početkom oktobra, a imao je već u rukama sve zapisnike sa ranijih saslušanja i on je to samo provjeravao, neke je među nama tukao, ali to nije bilo na onaj katinaški način tučnja kao u Glavnjači, kakva je primjenjivana protiv komunista. Sa Šoprekom je bio još jedan agent iz Zagreba, ali ne znam da li je to bio Cividini ili neko drugi.

MILAN VUKMANOVIĆ: Da li su oni došli direktno iz Zagreba, ili Banja Luke, jer je 17. septembra 1936. godine grupa komunista u Banja Luci već bila uhapšena.

DIMITRIJE BAJALICA- Ne znam otkuda su došli. Mi smo mislili da su došli iz Zagreba.

MILAN VUKMANOVIĆ: Poslije koliko vremena, nakon dolaska Zmazeka, ste prebačeni u Banja Luku.

DIMITRIJE BAJALICA: Nas su, nakon 1.5 mjeseci boravka u Kostajnici, vezane odveli u Banja Luku. To je bilo poslije dolaska Šopreka 10-15 dana, negdje u oktobru ili novembru. Bili smo rasporedjeni u ćelije sa kriminalcima. Pred mene, u Banja Luku su prebačeni Tomo i Miloš Bajalica, Mile Bajalica, Dimitrije Bajalica, Jovo Marjanović, Josip Milunić, Mate, Duško Misirača, koji je bio kratko vrijeme sa nama u Banja Luci a zatim je pušten i nije sa nama bio na procesu, a nije bio ni u Kostajnici sa nama u zatvoru, jer nije bio uopšte vezan sa nama.

Što se tiče rasporeda po ćelijama, kao što rekoh, bili smo rasporedjeni sa kriminalcima, ali nijedan od nas nije bio zajedno s drugim u ćeliji. Jedno vrijeme je mene upravnik zatvora prebacio u kancelariju da ~~piše~~ prepisujem neke sudske presude, budući sam znao kucati na mašini. Bio sam sa nekim defraudantima, čijih se imena ne sjećam, ali znam da su opljačkali neki novac, a po zanimanju su bili činovnici. Poslije su me ponovno vratili u ćeliju.

Mi smo u zatvoru zatekli banjalučku grupu. Ja sam od ranije među njima poznavao Nikolu Pavlića, Veljka Djordjevića, Tkerića, Maslu, Safeta Filipovića. Za vrijeme mog školovanja u Banja Luci, često sam ih sretao na ulici kako su šetali u grupi i o njima smo govorili kao o komunistima. Znao sam ih i iz njihovog učešća u diskusijama na literarnim druženjima i priredbama koje smo držali. - Pošto nas Okružni sud u Petrinji nije primio, pa kada smo se drugi puta vratili u Banja Luku u "Crnu kuću", više tu grupu nismo zatekli. Oni su bili prebačeni u Beograd na saslušanje. Ne znam ko je sve pušten pre njihovog odlaska. Z^Nam da je Miloš Popović bio u zatvoru prije nego smo mi došli, ali je bio pušten. Bio je na sudjenju i dolazio je meni na govornicu 2-3 puta dok sam bio u zatvoru. Medjutim, na sudjenju u Banja Luci na Okružnom sudu pojavio se Nina Maraković kao svjedok. On nije doveden ovdje u zatvor. Njega je doveo naš branilac Rade Pribičević, koji je branio i petrinjsku grupu u kojoj je bio Zmazek i Nina Maraković. Nina ~~je~~ na Okružnom sudu, u svojstvu svjedoka izjavio da je on bio optužen za teže krivice nego što se nama pripisuju, pa je bio oslobođen od optužbe, a da oni drže nas već 10 mjeseci u zatvoru, a on je na slobodi. To je vjerojatno pomoglo meni i ostalima, pošto nije bilo kod nas pronađen nikakav materijal, da smo i mi bili oslobođeni. Osuđen je bio samo Tomo na godinu i po dana, i Miloš na isto toliko zbog materijala koji su kod njih našli. - Moj brat je htio angažovati advokata Moljevića, koga smo mi za vrijeme mog školovanja poznavali kao srpskog eksponenta. Medjutim, Moljević nije ni htio da prihvati da me brani, pa je onda Rade Pribilević branio cijelu grupu.

MILAN VUKMANOVIĆ: Da li se sjećate štrajka u "Crnoj kući" u Banjoj Luci, kada ste prvi puta dovedeni i kada se tražilo da komunisti budu zajedno u jednoj ćeliji, odnosno svi oni koji su optuženi kao napredni.

DIMITRIJE BAJALICA: Ja za to ne znam, vjerojatno zato što mi nismo bili povezani n go smo se tek vidjeli u šetnji i pošto smo svi znali našu azbuku kucanja iz ilegalne literature, tako smo se povezivali i otkucavanjem preko zidova. Pošto je moj prozor bio okrenut prema zapadu gdje je bila na prozoru ^{kuće} često jedna učenica učiteljske škole, pokušavao sam sa njom uhvatiti kontakt preko tih znakova, ali ona ih nije razumjela. Da li je ona organizaciji u Banjoj Luci prenosila da se traži veza, to ne znam.

MILAN VUKMANOVIĆ: Prema kazivanju drugova, to je bila kuća Veljka Djordjevića. U toj kući su se smjenjivali SKOJ-evci, članovi Partije koji su te znakove znali i dešifrirali i bili informisani o svemu što se u zatvoru događalo. Prema tome, nije bila samo ta drugarica nego ih je bilo više. Ona je pratila sve dogledom. Prema tome, partijska organizacija je bila obavještena preko tih znakova, samo što oni nisu mogli javiti da su to čuli i vidli, nego su samo znakovima mogli doći do znanja da su razumjeli

BAJALICA DIMITRIJE: Ja to ne znam, jer se ja poslije puštanja iz zatvora nisam zadržao u Banjoj Luci, a niti kod kuće, jer sam ja kao učitelj u zatvoru primao svoju učiteljsku platu. Nisambio otpušten iz službe dok sud nije donio svoju odluku. Kada sam bio pušten iz zatvora, odmah sam otputovao u Beograd i javio se u Ministarstvo prosvjete da podignem svoje zaostale plate, jer sam prije hapšenja bio učitelj u Rumuniji i otuda sam došao na selo preko ljetnog raspusta. -Kada sam došao u Beograd i predao oslobađajuću presudu, tek onda sam otpušten iz službe. Poslije toga živio sam jedno vrijeme na selu, obavljajući seoske poslove i razmišljao o tome što treba dalje da radim i kuda da idem. U to sam vrijeme imao vezu sa Milošem Šiljegovićem i Mirkom Pekićem, koji su još uvijek bili tamo učitelji i sa njima sam se uglavnom svo to vrijeme družio, tako da nisam ni znao što se zbilo sa oni m drugovima iz banjalučke grupe poslije sudjenja.

MILAN VUKMANOVIĆ: Da li si odveden, zajedno sa ostalim drugovima u Petrinju, pre odvodjenja banjalučkih komunista u Beograd.

DIMITRIJE BAJALICA: Ne. Banjalučka grupa je ostala iza nas u Banja Luci, ali kada smo se vratili, mi ~~xxx~~ njih više nismo zatekli tamo. Prema tome, može se

tačno utvrditi kada smo odvedeni u Petrinju i kada je banjalučka grupa odvedena u Beograd na sudjenje.

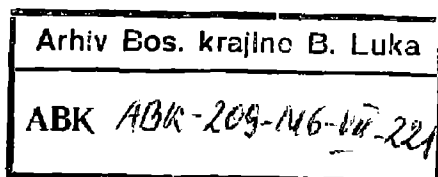
MILAN VUKMANOVIĆ: Kako ste ostali u Petrinji i kojili vas je otišlo.

DIMITRIJE BAJALICA: Iz presude se mogu vidjeti tačno imena drugova koji su bili tamo. Nitko ko je doveden u "Crnu kuću" nije od tamo pušten niti naše grupe, već smo svi odvedeni u Petrinju gdje nije bilo nikakve istrage. Ja mislim da je naš boravak u Petrinji isforsirao Šoprek da bi povezao sa onom, odnosno - vjerojatno je i to da je Rade Pribičević želio da mi budemo prebačeni u Petrinju jer je računao na daleko bražu presudu obzirom da je znao što se sprema, jer je on inače u to vrijeme živio u Petrinji ili Zagrebu i imao kontakte sa Okružnim sudom koji je sudio Zmazekovoj grupi. Interesantno je da je Zmazekova grupa u Petrinji sudjena, a banjalučka grupa u Glavnjači. Prema tome, policija je daleko veći značaj pridavala banjalučkoj grupi nego li petrinjskoj. Mi smo u Petrinji proveli 2-3 nedelje. U "Crnu kuću" smo vraćeni u decembru 1936. ili januaru 1937. godine. Sudjenje je bilo u martu ili aprilu 1937. Iz "Crne kuće" smo pojedinačno odvođeni na sud i kako je koji na sudu davao iskaz, ostajao je tamo sve dok nije bila sva grupa saslušana. Pretpostavljam da smo sudjeni u Banjoj Luci umjesto u Petrinji iz razloga što je vjerojatno u to vrijeme banjalučki sud nije bio jako opterećen, a svi drugi sudovi su bili jako opterećeni, jer su u to vrijeme bile brojne grupe u čitavoj zemlji proganjene. 1936. godina je bila karakteristična po provalama i tek od te godine pa dalje počinje drugačije držanje komunista po zatvorima, počinje daleko konspirativniji rad. Po meni, od tada počinje Partija da živi stvarnim partijskim životom, takvim kakav je situacija iziskivala.

Što se tiče Pribičevića kao branioca, njega je - mislim angažovao pokret. On je u to vrijeme imao za sobom već veliko iskustvo u branjenju komunističara. Pripadao je samostalnim demokratima i bio je u opoziciji. Imao je već i jedno ime u branjenju komunista i činio je to veoma uspješno i u našem slučaju. Pribičević je odlično poznavao i Tomu Bajalicu po opozicionoj pripadnosti.

Pored Tome i Miloša, uza koje sam već rekao da su bili osudjenix iz naše grupe. mislim da je bio osudjen i Josip Milunić na 6 ili 8 mjeseci zatvora radi materijala koji je kod njega nadjen. On je bio student medicine i učestvovao je u ustanku. Mislim da se 1948. godine našao u Čehoslovačkoj u svojstvu diplomate ili na stručnom usavršavanju i izjasnio se, koliko znam, za Informbiro.

Miloš je bio jedan od organizatora ustanka na Kozari i predstavljao je autoritet za one seljake. Imao je ratničko iskustvo i u prvim danima ustanka predstavljao zaista veoma značajnu ličnost. Medjutim, on je nasjeo ustaško obećanju da će mu pustiti ženu i djecu iz zatvora ako dodje na sastanak sa jednim ustaškim ili domobranskim poručnikom. Naime, ustaše su odveli Miloševu ženu i šestero ili sedmoero njegove djece u zatvor ili logor. Miloš je na taj razgovor otišao u Bačvane u žandarmerijsku kasarnu, pa su ga odatle kolima odvezli u Kostajnicu. - Miloš se, pre odlaska na ovaj sastanak, dogovrio sa ustanicima da ga sačekaju na putu za Kostajnicu i da ga oslobode i da će on njima dati ~~znak~~ znak ako to treba, i kada to treba da urade. Medjutim, Miloš ~~je~~ nije dao znak, ili ustanici nisu bili spremni, ili su i oni vjerovali da on ide da spasi ženu i djecu iz zatvora, pa je tako Miloš odveden u Kostajnicu. Istina, pustili su njegovu ženu i djecu iz zatvora, ali su njega strahovito mučili i - kako sam kasnije saznao (jer sam za vrijeme ustanka bio u Srbiji) sjekli su mu dio po dio tijela.

(Dimitrije Bajalica)